

funkcií, otázky ideológie politických strán, otázky pozície slovenských intelektuálov a ich podielu na fungovaní spoločnosti, vytvárania jej obrazu a pod.

Publikácia F. Novosáda si nekladie za cieľ odpovedať na všetky načrtnuté problémy slovenskej spoločnosti a procesov jej formovania a fungovania. Skôr poskytuje rad zaujímavých, podnetných, a niekedy až inštruktívnych reflexií širokého spektra komplexu zatiaľ nedostatočne analyzovaných a interpretovaných problémov. Ponecháva recipientovi možnosť na základe otvorených otázok a tém hlbšie sa zamyslieť nad obrazom slovenskej spoločnosti aj v historickom kontexte. Publikácia je podnetným a potrebným príspevkom do diskurzu o minulosti a súčasnosti slovenskej spoločnosti.

Karol Kollár

Karol Kollár
Filozofický ústav SAV
Klemensova 19
813 64 Bratislava 1
SR
e-mail: filokoll@savba.sk

DANIEL HEIDER:

Suárez a jeho metafyzika. Od pojmu jsoucna přes transcendentální jednotu k druhům transcendentální jednoty

Praha: Filosofia, 2011, 478 s.

Daniel Heider predkladá v tejto publikácii upravenú podobu svojej dizertačnej práce. Samotná filozofia španielskeho jezuitu Františka Suáreza (1548 – 1618) z obdobia druhej scholastiky je v našej jazykovej oblasti pomerne málo preskúmaná. O to zaujímavejšia a vítanejšia je daná práca. Heider sa tejto téme venuje už dlhšie, čo dokladá aj početnými publikáciami vo významných medzinárodných časopisoch a zborníkoch. V štyroch oddieloch rozdelených do siedmich kapitol a tridsiatich paragrafov postupne predstavuje a hodnotí základné rysy Suárezovej metafyziky. Suárez je významným filozofom už len preto, že ako prvý po Aristotelovi podal v novoveku systematický výklad metafyziky vo svojom diele *Disputationes metaphysicae*. Dišputácie 2 – 6 tohto diela sú aj hlavným prameňom Heiderovej knihy. Osobne ako analytický tomista s viacerými Suárezovými názormi nesúhlasím, ale ich kritika nebude predmetom tejto recenzie. Skôr si tu chcem všimnúť, ako sa danej témy a cieľa svojej práce zhostil samotný autor. Za cieľ si stanovil preskúmať z historickofilozofického hľadiska, do akej miery je Suárezov metafyzický systém projektom anticipujúcim ranú novovekú filozofiu, a do akej miery systémom zostávajúcim v schémach tradičnej scholastickej filozofie. Zároveň chce svojou prácou pripraviť úvod do štúdia Suárezovej metafyziky. Tento cieľ autor primerane splnil, aj keď jeho jasné obrysy načrtáva až v závere, ktorý nepredstavuje len zhrnutie jednotlivých kapitol, ale ich zhodnotenie z pohľadu cieľa práce.

V úvode autor predstavuje cieľ práce, samotného Suáreza, významného doktora, ako ho nazývajú neskorší autori, ako aj stav bádania v tejto oblasti. Autor si všíma významné práce vo

svetových jazykoch (angličtine, nemčine, taliančine, francúzštine, španielčine), dokonca aj v poľštine, čo poukazuje na jeho rozľahad i značnú erudíciu. Autor vychádza zo súčasného vydania Suárezových prác v latinčine, ako aj z prác ďalších autorov, s ktorými Suárez polemizoval alebo z ktorých čerpal (Aristoteles, Tomáš Akvinský, Duns Scotus, Fonseca atď.). Autor podrobne predstavil aj metódu svojej práce, v ktorej chce podať rekonštrukciu Suárezovej metafyziky na základe interpretácie jeho textov, ktoré vykladá v širšom kontexte. Chce si všimnúť aj to, nakoľko sú Suárezove názory pravdivé v porovnaní s inými názormi.

Suárez používa podrobnejšie metafyzické rozlíšenia ako Tomáš Akvinský, takže Suárezov metafyzický systém je menej prehľadný, čo priznáva aj Heider. Tu by azda pomohli určité schémy. Z Heiderovej práce predstavím niektoré najdôležitejšie riešenia.

Heider konštatuje už v úvode, že základný vplyv na Suárezove metafyzické riešenia mala jeho kritika tomistickej reálnej odlišnosti esencie od existencie (s. 19). Autor výstižne predstavil jednotlivé Suárezove názory, vychádzajúc z textu a historického kontextu. Pritom postupuje štandardne: v texte názor parafrázuje, prípadne komentuje, v poznámke uvádza originálny text. Najprv skúma predmet metafyziky podľa Suáreza. Podľa Suáreza Tomáš Akvinský nepovažuje Boha za predmet metafyziky (s. 39). Táto Suárezova interpretácia Tomáša Akvinského však nie je správna, pretože v úvode k Aristotelovej *Metafyzike* Tomáš Akvinský ukazuje vnútorný súvis troch definícií metafyziky u Aristotela, kam patrí aj náuka o Bohu. Tento aspekt si Heider nevšimá (s. 36). Adekvátnym predmetom metafyziky podľa Suáreza je reálne súcno, objektívny pojem súcna, ktorý je samotnou vecou, do tej miery, do akej je poznaná (s. 62). To je dôležité určenie predmetu metafyziky u Suáreza (s. 39), keďže sa ním vyracajú mýty o Suárezovom esencializme, ako ho predstavujú modernistické interpretácie (s. 62 – 66). Možnými súcna sa Suárez zaoberá len natoľko, nakoľko majú vzťah k reálnym súcna (s. 143, 430). Jeho pozíciu výkladu možných súcien nazýva Heider transcendentálnym posibilitizmom (s. 132) Pojem súcna je jednoznačný, čím sa Suárez približuje k scotistickému výkladu pojmu súcna a odmieta tomistický, ktorý ho chápe ako analogický (s. 77). V stvorených súcnach nie je podľa Suáreza rozdiel medzi esenciou a existenciou reálny, ale iba racionálny (s. 159). Ako transcendentáliá Suárez uznáva Jedno, Dobro a Pravdu (kap. IV). Ako transcendentálne Jedno chápe Suárez negáciu vnútorného rozdelenia (s. 191). Individuum chápe Suárez ako to, čo je nekomunikovateľné (s. 243). Individuálnu jednotu spracováva Suárez ontologicky originálne – jeho postoj nazýva Heider nominalizujúcim scotizmom (s. 249). Ako princíp individuácie určuje Suárez celú entitu (s. 296), čím odmieta tomistický (*materia signata quantitate*) (s. 305) aj scotistický princíp individuácie (metafyzická forma) (s. 310). Suárez vo svojej metafyzike dospieva k reifikácii matérie a formy (s. 310), potencie a aktu (s. 421). Formálnu jednotu chápe Suárez ako osobitný druh transcendentálnej jednoty (s. 333). Z hľadiska skúmaných názorov označuje Heider Suáreza za umierneného realistu (s. 401). Suárez vynikol bezprecedentným spracovaním problému individuality (s. 415). V závere zhŕňa Heider Suárezovu náuku v siedmich bodoch, pričom tie sú podľa neho pokračovaním v scholastických riešení, aj keď s určitým náznakom modernizmu (s. 426). Heider sa podstatne odlišuje od Minerom formulovaných znakov modernizmu vo filozofii tým, že uprednostňuje Suárezov hlbší záujem o individuum. Tým sa Heider podstatne odlišuje od Minerom v prehľbenom Suárezovom záujme o individuum. Cieľ, ktorým je hľadanie pravdy v daných problémoch, však Heider nespľnil, lebo častejšie predkladá Suárezove názory, prípadne ich porovnáva s riešeniami iných filozofov bez toho, aby ukázal, ktoré riešenie je najlepšie zdôvodnené a prečo.

Autor preštudoval aj množstvo sekundárnej literatúry, s ktorou sa kriticky vyrovnáva. Najmä pri kontroverzných výkladoch sa musel rozhodnúť pre jedno stanovisko a svoje riešenie aj zdôvodniť. Kniha je spracovaná veľmi precízne, ani v latinských citátoch takmer niet chyby. Tých zopár možno nájsť napríklad v poznámke 149 na s. 89, kde je *ex parte parte* (jedno parte je navyše), v poznámke 307 na s. 153, kde je *cuasue* namiesto *causae*, v poznámke 421 na s. 219, kde je *definitonem* (vypadlo i) či v poznámke 731, kde je *representationo* namiesto *representatio*. Zdroje literatúry majú dôsledne uvádzané sekcie i strany. Heider niekedy používa pri interpretácii Suárezových názorov aj termíny a postupy súčasnej analytickej filozofie (napríklad *pravditeľ*), ale skôr ojedinele. Pri interpretácii si všíma aj to, či sa dané dielo dnes považuje za autentické, alebo nie. Napríklad v poznámke 680 na s. 348 – 349 celkom správne ukazuje, že dielo Tomáša Akvinského *De natura generis* sa dnes nepovažuje za autentické. Dielo završuje menný a vecný register, no niektoré mená z menného indexu vypadli (napríklad Chabada zo s. 272 a 289 v ňom nie je spomenutý). Registre sú pomôckou pri spoznávaní Suáreza, ako aj pri ďalších diskusiách. Autor predstavil náročné Suárezove myšlienkové úvahy. Všetkým záujemcom o metafyziku alebo druhú scholastiku, a špeciálne o Suáreza, vrelo odporúčam toto dielo, aj keď jeho lektúra nie je ľahká a niekoho môže svojou náročnosťou a rozsahom aj odradiť. Predstavuje solídne spracovaný zdroj poznatkov. Suárez vytvoril vlastný metafyzický systém, niekedy označovaný aj ako suarezianizmus, ktorý sa v niektorých zásadných momentoch odlišuje od tomizmu. Je predovšetkým omnoho subtilnejší, prináša viacero detailnejších rozlíšení, tým ale aj stráca na prehľadnosti. Podľa Heidera v niektorých názoroch sa Suárez inšpiroval skôr Dunsom Scotom než Tomášom Akvinským. Heiderovi sa detailným zdôvodňovaním názorov z prameňov podarilo vyvrátiť niektoré mýty o Suárezovi, napríklad o jeho esencializme. Systematickú solídnu prácu s prameňmi v originálnom jazyku v diskusii s významnými interpretátormi, usmerňovanú úsilím začleniť Suárezovu metafyziku do kontextu vtedajších smerov, považujem za najväčšiu prednosť Heiderovej práce.

Peter Volek

Peter Volek
Katólicka univerzita v Ružomberku
Filozofická fakulta
Hrabovská 1
034 01 Ružomberok
SR
e-mail: peter.volek@ku.sk